

Pokles hnízdní denzity pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*) a zvonohlíka zahradního (*Serinus serinus*) v produkčních výsadbách jabloní

Decline of a nesting density of the Common Chaffinch (*Fringilla coelebs*) and the European Serin (*Serinus serinus*) in commercial apple plantations

Karel Prskavec

Maixnerova 868, 508 01 Hořice

První sledování z let 1977 – 1985 (PRSKAVEC 1983 a 1986) ukázala, že průměrná hnízdní denzita v 7ha výsadbě jabloní (v 15. – 23. roce stáří) dosahovala u 3 nejpočetněji hnízdicích druhů 21,5 párů/10 ha (*Fringilla coelebs* 13,5, *Serinus serinus* 4,8 a *Turdus merula* 3,2). S početnými výkyvy (0,0 – 4,3 párů/10 ha) hnízdila v korunách stromů také *Carduelis cannabina* a většinou v období 2. hnízdění (PRSKAVEC 1988) též *Emberiza citrinella* (2,9 – 4,3 párů/10 ha) a *Carduelis chloris* (0,0 – 1,4 párů/10 ha). Ojedinelé bylo zjištěno hnízdění *Carduelis carduelis* a *Streptopelia turtur*.

Předpokládal jsem, že ekologický trend v ochraně rostlin povede v těchto biotopech ke zlepšení podmínek pro hnízdicí ptactvo. V této práci předkládám výsledky pozorování z let 1993 – 2001, které ve srovnání s obdobím let 1977 – 1985 ukazují, že u *Fringilla coelebs* a *Serinus serinus* došlo k poklesu hnízdní denzity.

Materiál a metoda

Pozorování probíhala ve výsadbě jabloní (VŠÚO Holovousy, okr. Jičín), nacházející se na pozemku sousedícím s bývalým a nyní zrušeným pokusným sadem. Pro porovnání dřívějšího a současného období byla vybrána 6ha výsadba, opět stejných pěstitelských tvarů a přibližně stejného stáří. Stejnou metodou jako v předchozí práci byla zjišťována hnízdní hustota, tj. vizuálními kontrolami byla vyhledávána hnízda v korunách stromů. Zatímco při prvním sledování (1977 – 1985) byl v ochraně rostlin uplatňován systém tzv. usměrněné ochrany, během druhého sledování (1993 – 2001) byl ve výsadbě uplatňován systém integrované ochrany. Při tomto systému došlo k celkovému omezení chemických zásahů, začaly se používat selektivní přípravky a využívat i některé biologické metody.

Výsledky a diskuse

Přehled výsledků u tří nejpočetněji hnízdicích druhů je uveden v tabulce 1. Z té vidíme, že u *Turdus merula* je v obou obdobích hnízdní denzita přibližně stejná. K nečekaně velkému poklesu však došlo u *Fringilla coelebs*, ze 13,5 na 3,5 párů/10 ha a u *Serinus serinus* ze 4,8 na 0,4 párů/10 ha. Právě u *Serinus serinus* jsem se v první práci pozastavoval nad citací HENZE a ZIMMERMANNÁ (1966), že tento druh v Německu opustil rušné plochy zahrad.

Pokud jde o ostatní druhy, bylo v letech 1993 – 2001 zjištěno 3,3 – 5,0 párů/10 ha *Emberiza citrinella* a 1,7 – 5,0 párů/10 ha *Carduelis canabina*, což jsou přibližně stejné hodnoty jako v období let 1977 – 1985.

Zjištěný pokles hnízdní denzity u *Fringilla coelebs* a *Serinus serinus* je velmi výrazný. V souvislosti s tím chci připomenout závěrečné věty Dr. Jandy v příspěvku „Vliv rozptýlené, zeleně na početnost některých ptačích druhů v zemědělsky využívané krajině“ (1990). Autor zde uvádí, že „podle Mortona a Westwooda se v zemědělské krajině usazují ptáci, kteří nemají možnost zahnízdít v biotopech pro ně výhodnějších. Jakýkoliv globálnější pokles početnosti některého ptačího druhu se může se značným předstihem a daleko výrazněji projevit právě v zemědělské krajině, protože odtud mizí i ptáci saturující úbytek populací v okolních biotopech“.

K tomu je třeba dodat, že výsledky „Jednotného programu sčítání ptáků v ČR za léta 1981 – 1990“ (FLOUSEK et al. 1994) u *Fringilla coelebs* a *Serinus serinus* zatím výraznější pokles početnosti nenaznačují. Nenaznačují to ani dosavadní informace organizátorů zasílané průběžně sčítatelům. Teorii R. K. Mortona a N. J. Westwooda by mohly potvrzovat lokální výsledky tohoto programu. U *Serinu serinus*, který ze sadů téměř vymizel, byly na zdejším líniovém transektu v jednotlivých letech 1981 – 1991 zaznamenány následující počty jedinců: 9, 6, 8, 5, 9, 5, 8, 6, 4, 2, 2. Od roku 1992 byl pro sčítání zvolen nový transekt a zde byl po 1 exempláři zaznamenán *Serinus serinus* pouze v letech 1995 a 1996. U *Fringilla coelebs*, která v sadech každoročně v malém počtu hnízdí, se její početnost nezměnila.

Tab. 1: Počet hnízdicích párů/10 ha v jednotlivých letech u tří nejpočetněji hnízdicích druhů v 7ha výsadbě jabloní v 1. sledovaném období (1977 – 1985) a v 6ha výsadbě ve 2. sledovaném období (1993 – 2001).

Tab. 1: Number of pairs/10 ha of the most numerous nesting bird species in a 7ha apple plantation during the first observation period (1977 – 1985) and in a 6ha apple plantation in the second period (1993 – 2001).

Rok sledování/ Year of observations		<i>Fringilla coelebs</i>		<i>Serinus serinus</i>		<i>Turdus merula</i>	
Období/Period		Období/Period		Období/Period		Období/Period	
1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
1977	1993	5,7	5,0	2,9	0,0	1,4	3,3
1978	1994	8,6	3,3	4,3	0,0	2,9	3,3
1979	1995	14,3	5,0	4,3	0,0	2,9	1,7
1980	1996	12,9	5,0	5,7	0,0	2,9	3,3
1981	1997	8,6	3,3	7,1	0,0	4,3	5,0
1982	1998	17,1	3,3	4,3	0,0	2,9	3,3
1983	1999	18,6	1,7	4,3	1,7	4,3	5,0
1984	2000	18,6	1,7	4,3	1,7	4,3	1,7
1985	2001	17,7	3,3	5,7	0,0	2,9	3,3
Celkem/Total		121,5	31,6	42,9	3,4	28,8	29,9
Průměr/Average		13,5	3,5	4,8	0,4	3,2	3,3

Souhrn

V 6ha výsadbě jabloní byla v období let 1993 – 2001 zjišťována hnízdní denzita ptactva a porovnáována s obdobím let 1977 – 1985. Přibližně ve stejných podmínkách byl zjištěn pokles hnízdní denzity u *Fringilla coelebs* ze 13,5 na 3,2 párů/10 ha a *Serinus serinus* ze 4,8 na 0,4 párů/10 ha. U *Turdus merula*, *Carduelis canabina* a *Emberiza citrinella* se hnízdní denzita pohybovala v obou obdobích přibližně na stejné úrovni.

Summary

During 1993 – 2001 a bird nesting density was observed in a 6ha apple plantation and compared with observations made there in 1977 – 1985. Under comparatively same conditions a decline of bird nesting density was found in *Fringilla coelebs* from 13,5 pairs/10 ha to 3,2 pairs/10 ha and *Serinus serinus* from 4,8 to 0,4 pairs/10 ha. The nesting density of *Turdus merula*, *Carduelis canabina* and *Emberiza citrinella* was roughly the same during both observation periods.

Literatura

- FLOUSEK J. et al. 1994: Jednotný program sčítání ptáků v České republice 1981-1990. *Zprávy ČSO*, 39: 9-23.
- HENZE O., ZIMMERMANN G., 1966: Gefliederte Freunde, *BLV München*, (překlad Klůz, Z.: Opeření přátelé, SZN Praha, 1969).
- JANDA J., 1990: Vliv rozptýlené zeleně na početnost některých ptačích druhů v zemědělsky využívané krajině. *Zprávy MOS*, 48: 33-44.
- PRSKAVEC K., 1983: Hnízdění ptactva v intenzivních výsadbách jabloní. *Sborník VČ pobočky ČSO*, 4: 57-62.
- PRSKAVEC K. 1986: Hnízdní hustota pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*) v průběhu trvání 23 let staré jabloňové výsadby. *Sborník VČ pobočky ČSO*, 8: 71-74.
- PRSKAVEC K. 1988: Rozdílné umístění ptačích hnízd při prvním, druhém a náhradním hnízdění v jabloňové výsadbě. *Sborník VČ. pobočky ČSO*, 10: 83-84.